Aalto-yliopisto
Perustieteiden
korkeakoulu

Poikkeavien havaintojen tunnistaminen pääkomponenttianalyysin menetelmin (valmiin työn esittely)

Kalle Alaluusua

15.10.2018

Ohjaaja: *TkT Lauri Viitasaari*
Valvoja: *Apulaisprofessori Pauliina Ilmonen*

Systeemianalyysin
laboratorio

Tavoite

- Tunnistetaan poikkeavat havainnot epäsymmetrisestä havaintojoukosta tuotantotekniikan alalta

Idea:

- Laaditaan malli, joka kuvaa tyypillisten havaintojen ominaispiirteitä
- Tarkastellaan, kuinka hyvin kukin havainto sopii tähän malliin

Pääkomponenttianalyysi

- Laaditaan joukko keskenään korreloimattomia uusia muuttujia alkuperäisten muuttujien lineaarikombinaatioina

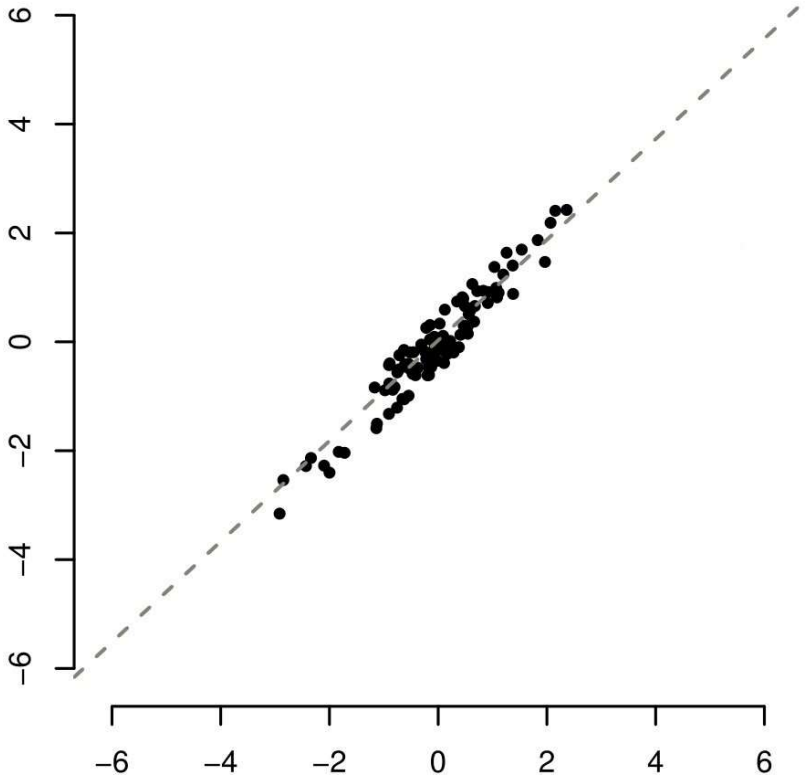

Pääkomponenttianalyysi

- Laaditaan joukko keskenään korreloimattomia uusia muuttujia alkuperäisten muuttujien lineaarikombinaatioina

- Kukin pääkomponentti maksimoi tälle projektoidun datan varianssin

- Kuvaa havaintojoukon kovarianssirakennetta

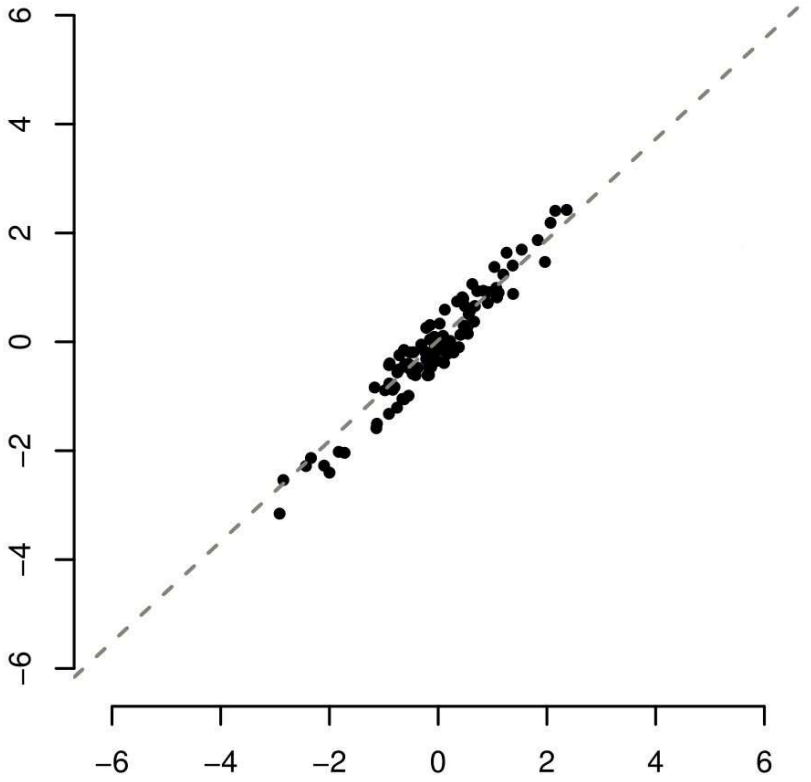

Pääkomponenttianalyysi

- Laaditaan joukko keskenään korreloimattomia uusia muuttujia alkuperäisten muuttujien lineaarikombinaatioina

- Pääkomponentit **P** kovarianssimatriisin **S** ominaisvektoreita

$$\mathbf{S} = \mathbf{P}_{p,k}\mathbf{L}_{k,k}\mathbf{P}'_{p,k},$$

ja projektio **T** siten

$$\mathbf{T}_{n,k} = (\mathbf{X}_{n,p} - \mathbf{1}_n\hat{\boldsymbol{\mu}}')\mathbf{P}_{p,k}$$

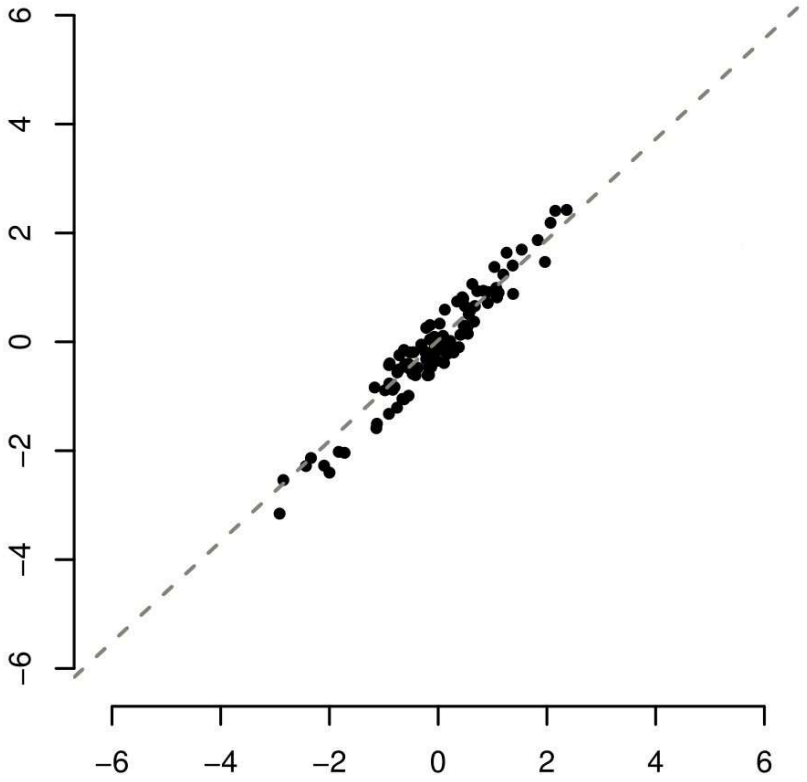

Pääkomponenttianalyysi

- Laaditaan joukko keskenään korreloimattomia uusia muuttujia alkuperäisten muuttujien lineaarikombinaatioina

- Herkkä poikkeaville havainnoille!

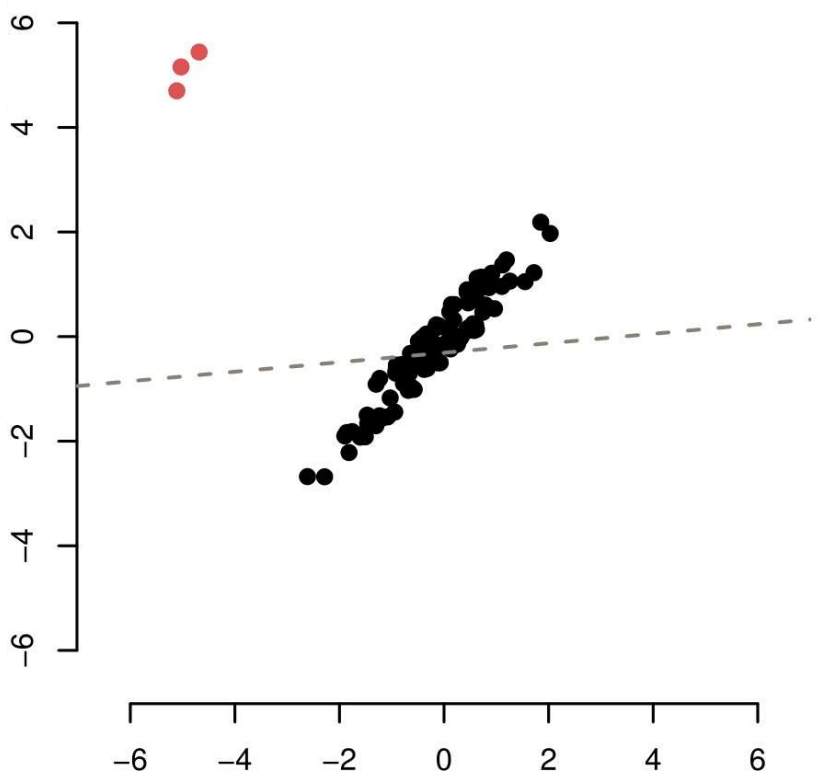

Vakaa pääkomponenttianalyysi

Kaksi koulukuntaa:

1. Korvataan klassinen kovarianssimatriisi vakaalla estimaatilla

2. Haetaan pääkomponenttien suunnat iteratiivisesti maksimoimalla vakaata hajontaestimaattia

Ideaalitilanne:

- Poikkeavat havainnot kaukana havaintojoukon keskipisteestä sekä pääkomponenttien virittämästä tasosta

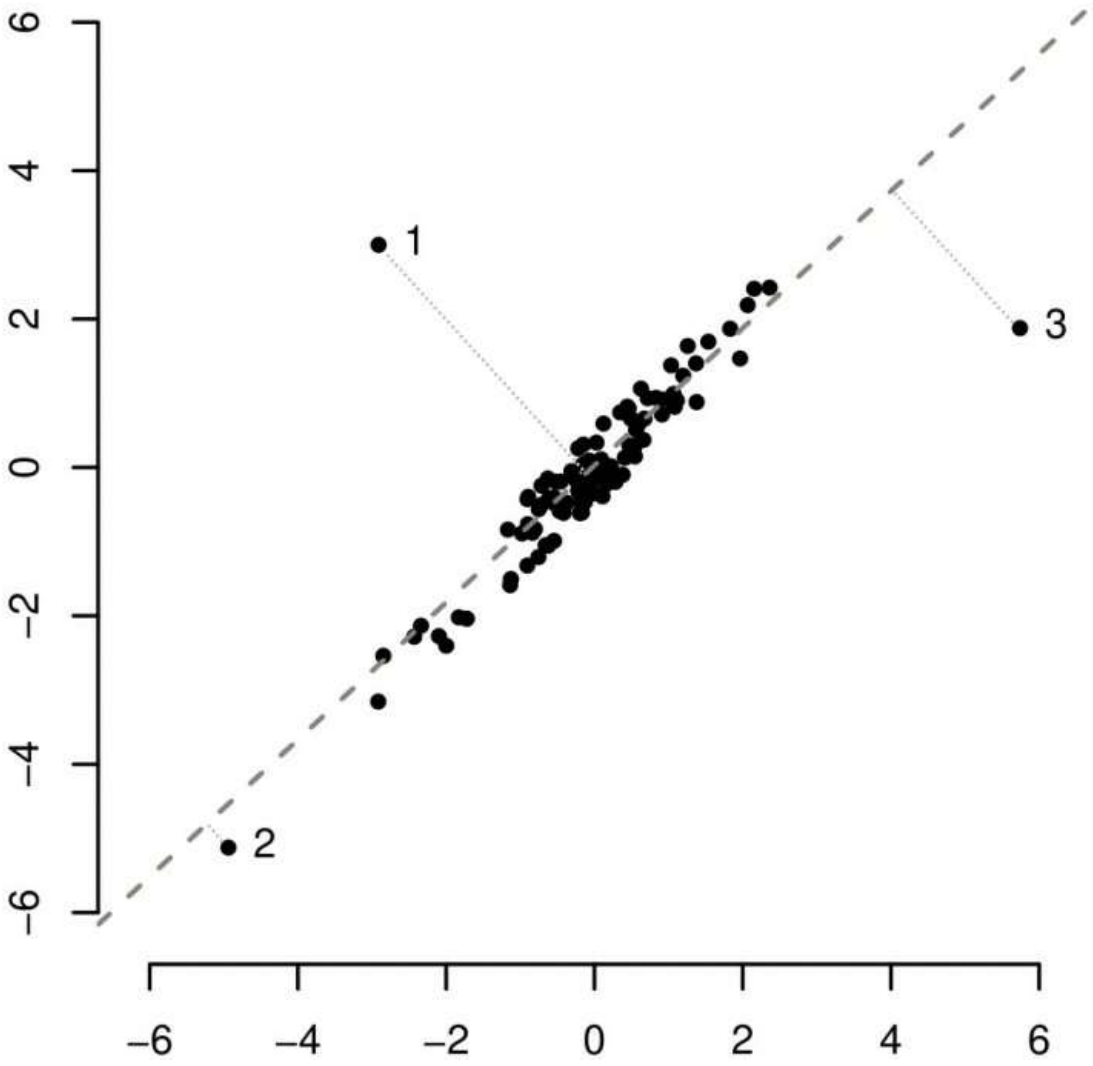

Esimerkkitapauksia poikkeavista havainnoista:
1) ortogonaalinen, 2) ”hyvä vipupiste”, 3) ”huono vipupiste”

Menetelmät ja havaintojoukko

ROBPCA

- Hyödyntää kumpaakin esiteltyä vakauttamisperiaatetta
- Menetelmästä kehitetty muunnelma epäsymmetrisen datan analyysiin

Notaatio:

ROBPCA-SD: normaalisuusoletus tyypillisille havainnoille

ROBPCA-AO: huomioi tyypillisten havaintojen vinouden

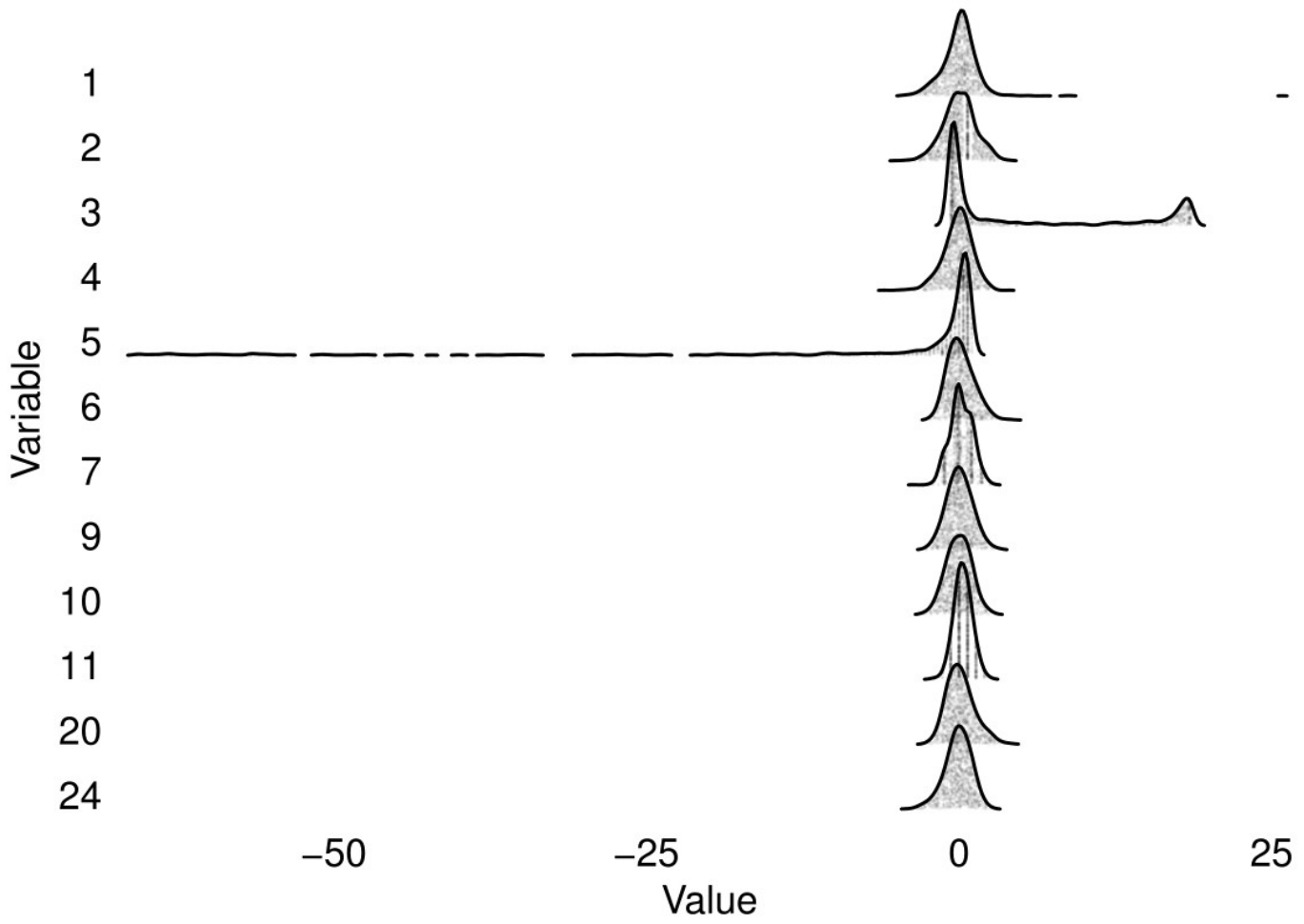

Tiheyskuvaaja vakaasti keskitetystä havaintojoukosta **X**, joka sisältää 851 havaintoa 12 muuttujasta

Mallin dimensionaalisuuden valinta

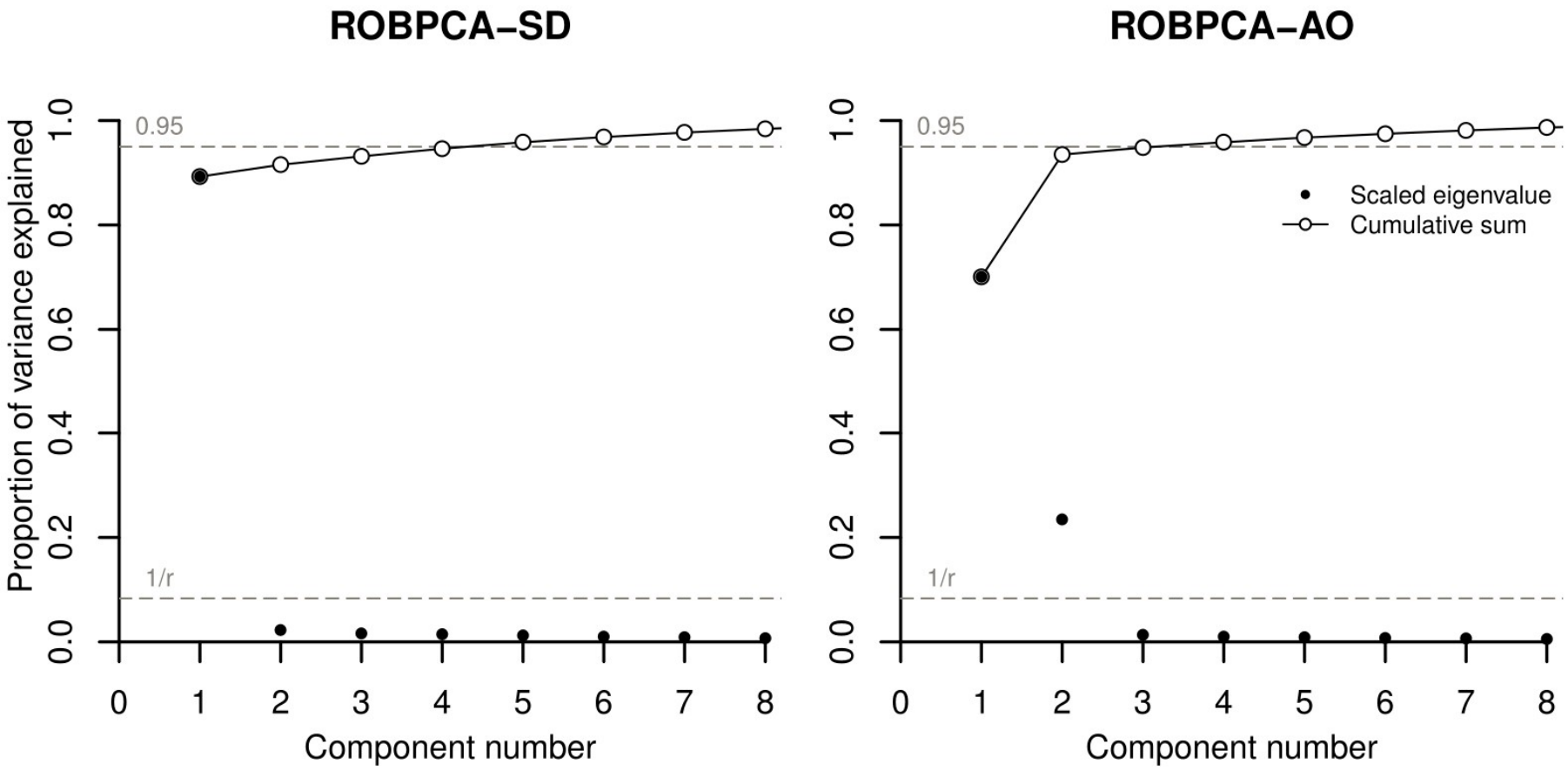

Selitetään 95% havaintojoukon varianssista

Poikkeavat havainnot kartalla

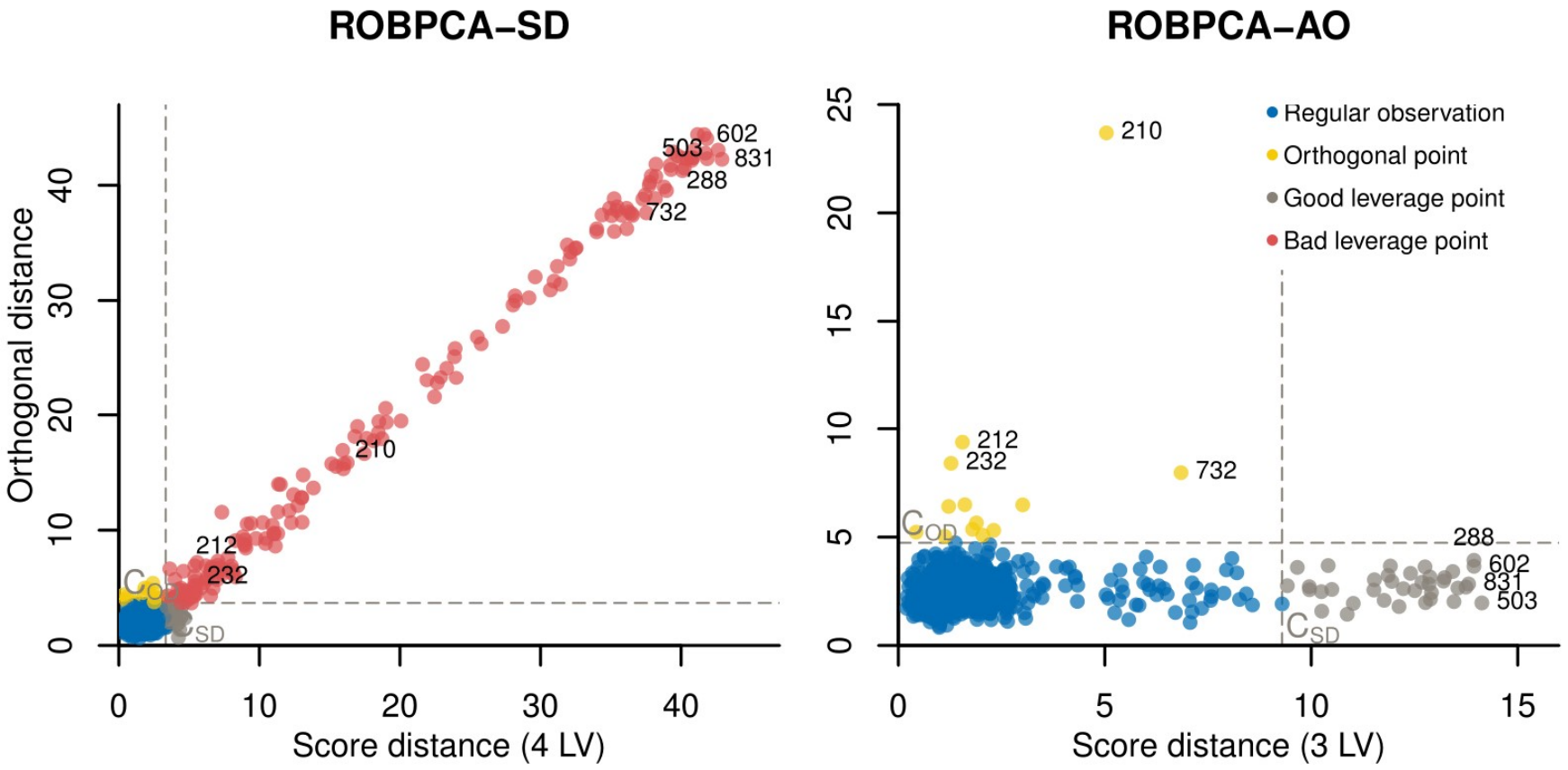

$$OD_i = \|\mathbf{x}_i - \hat{\boldsymbol{\mu}} - \mathbf{P}_{p,k}\mathbf{t}_i'\|, \; SD_i = \sqrt{\sum_{j=1}^{k} \frac{t_{ij}^2}{l_j}}$$

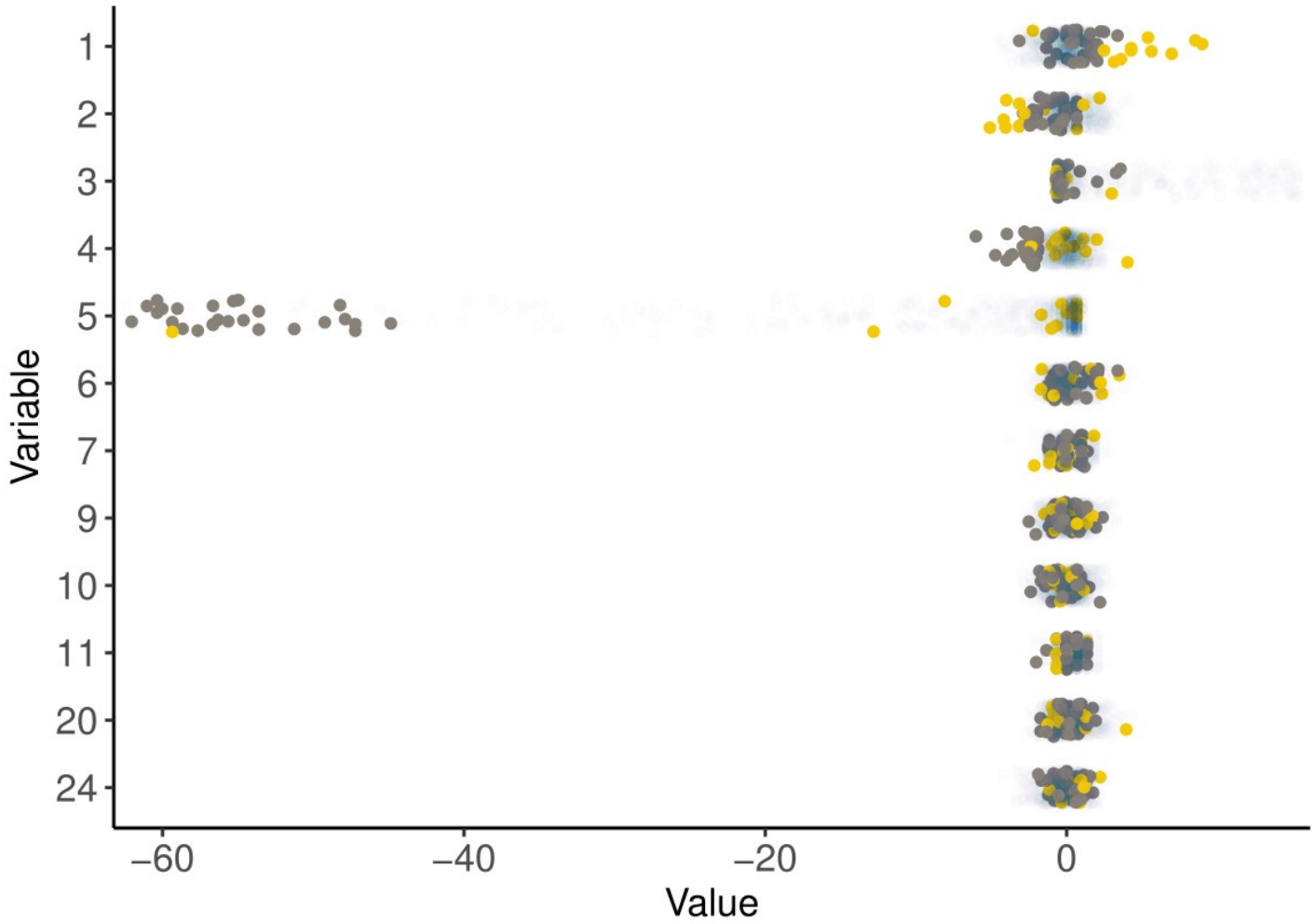

Väritetty nauhakuvaaja (ortogonaaliset havainnot keltaisella, hyvät vipupisteet harmaalla)

Muuttujien vaikutus poikkeavuuteen

Observation	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X9	X10	X11	X20	X24
53	6.2	0.3	0	0.1	0	1.7	5.2	0.2	1.1	0.1	12.3	0.1
125	5.6	12.9	0.3	0	0	0.5	2.5	0.4	0	1.4	1.2	3.5
172	8	5.4	0.2	0	0	3.8	0.3	3.4	1	1.1	0	5.5
210	436.3	1.4	1.4	3.1	0	0.9	6.7	7.8	4.8	19.3	14	65.6
212	67.6	1.7	0.2	2.5	0	0	0.7	0.2	1.3	2.6	8	3.3
232	53.9	0.1	0.2	1	0	1.8	0.1	0.8	2	2.4	1.6	6.7
277	16.9	5.2	0.2	0.5	0	0.1	0.1	1.2	0	1.2	3.4	3
359	12.8	12.7	0.4	1.2	0	3.5	0.6	0	2	1.3	3.9	2.9
362	17.7	5.8	0.2	2.8	0	1.7	0.3	4.5	0.7	0.7	4.1	3.6
369	0.1	4.7	0	20.4	0	10.3	0.5	1.4	0.7	0.3	3	0.6
379	2.1	15.1	0.3	0.3	0	5.1	0.4	0	0.1	0	0.7	1.8
518	3.7	13.4	0.3	0.6	0	1	0.6	0.6	1.1	1	0.9	2.1
732	44.4	0.6	0.1	0.1	0	2.3	2.6	0.9	0.2	1.3	6.2	5

Muuttujien vaikutus neliöityyn ortogonaaliseen etäisyyteen

$\mathrm{SPE} \equiv ||\tilde{\mathbf{x}}||^2 = ||(\mathbf{I} - \mathbf{P}\mathbf{P}^{\mathrm{T}})\mathbf{x}||^2$ (Squared Prediction Error)

Mallin arviointi rekonstruktion avulla

- Rekonstruoidaan havaintojoukko viemällä projektoitu havaintojoukko alkuperäiseen koordinaatistoon: $\hat{\mathbf{X}}_{n,p} = \mathbf{T}_{n,k}\mathbf{P}_{p,k}^{\intercal}$
- Jos mallin dimensio olisi valittu samaksi kuin havaintojoukon, $\mathbf{P}_{p,k}\mathbf{P}_{p,k}^{\intercal}$ on identiteetti ja rekonstruktio täydellinen
- Haluttiin tarkastella etäisyyttä mallista

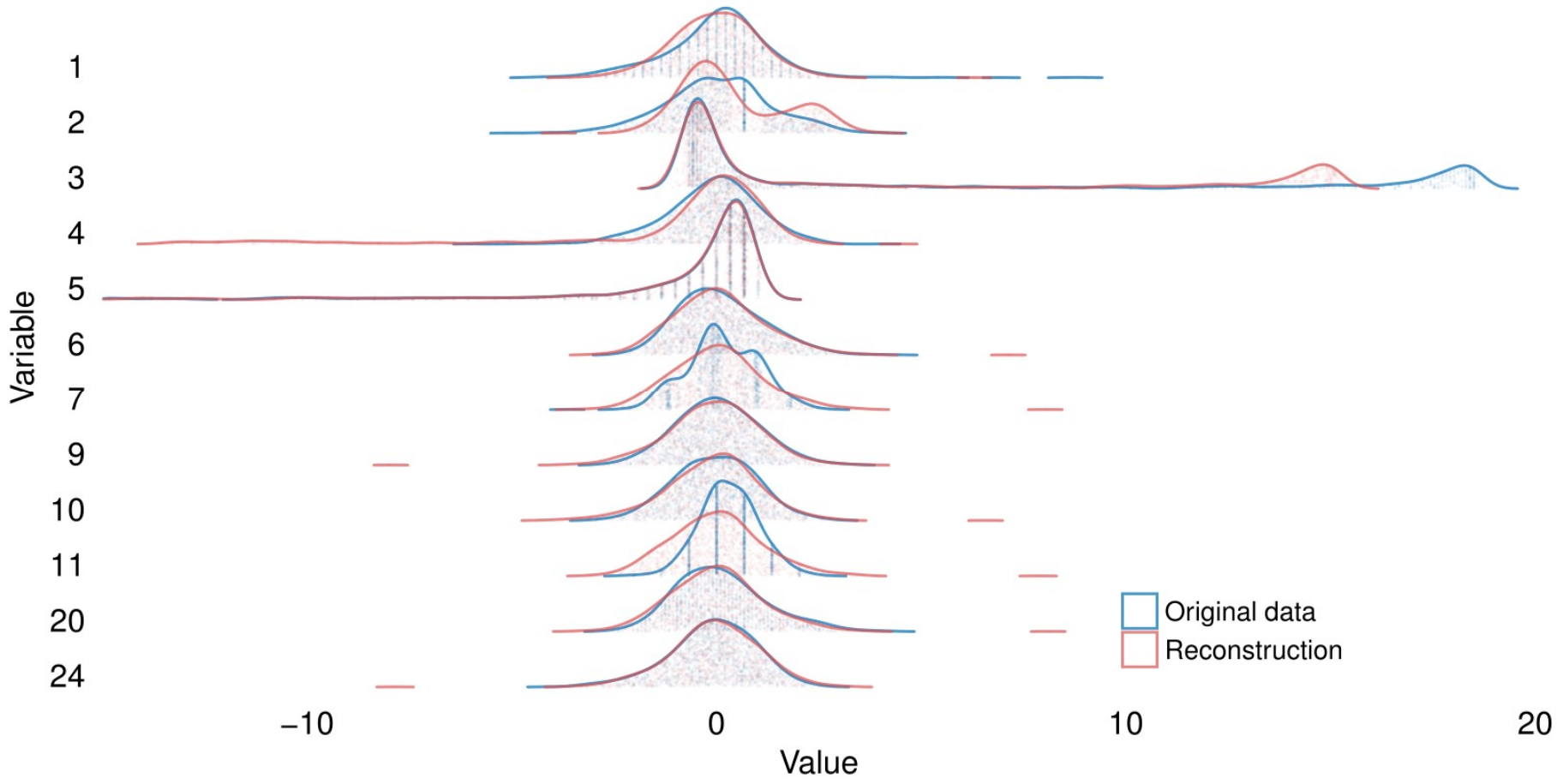

Keskitetty ja skaalattu havaintojoukko sekä rekonstruktio

Lopputulos

- Lopullinen malli huomioi havaintojoukon erityispiirteet
- Tunnistettiin poikkeavat havainnot ja systemaattisuus näiden takana
- Kuva havaintojoukon rakenteesta selkeytyi

Jatkossa voitaisiin tutkia mm. logistisin regressiomenetelmin, johtaako poikkeavuus heikompaan lopputuotteeseen.